

Orkla samdrift i Rennebu kommune i Trøndelag

- Jan Ivar Kvam fram til årsskiftet
- Julie (datter) og Christopher Weyde tar over fra 1/1
- Laura Christine (6) og Johan Elias (nesten 3) og snart barn nummer tre
- 4 passive deltakere
- 1 ansatt i 40 prosent (mekanikk) og 1 selvstendig næringsdrivende leies inn tilsvarende 1 årsverk
- 75 årskyr
- 8 500 – 9 000 kg EKM i avdrått
- Melkekvote 600 000 liter (ca. 528 000 liter neste år)
- Full framføring av egne okser pluss litt innkjøp for å fylle binger
- 750 dekar eid og leid pluss innkjøp grovfôr fra 2 samdriftsdeltakere
- 75 vinterfôra sauer

Aktuelle for ny fullføravn og planene klare for investeringer etter overtakelsen

KLARE TIL Å OVERTA

Etter ett år som ansatte er Julie og Christopher Weyde klare til å føre stafettpinnen i Orkla samdrift videre.

Jan Ivar Kvam (til høyre) går over til å bli ansatt fra årsskiftet da datter Julie og Christopher Weyde tar over gården Bergtun og Orkla samdrift. De har to barn på tre og seks år. Julie går ut i fødselspermisjon to uker etter overtakelsen. Foto: Privat

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no
Tekst og foto

Julie og Christopher Weyde har fått med seg en årssyklus i samdrifta som ansatte, og fra nyttår er det de som har ansvaret. Orkla samdrift har fem eiere, men bare en aktiv. Faren til Julie – Jan Ivar Kvam – eier 96 prosent, mens de fire passive har en eierandel på 1 prosent hver.

Melkerobot da han ble eneste aktive

Driften i samdrifta startet med innvielsen av nytt fjøs med 87 kuliggebåser i 2006. Etter hvert var det flere av deltakerne som av ulike årsaker ønsket å bli passive. Fra 2011 sto Jan Ivar alene tilbake som aktiv og da ble det investert i melkerobot og renoverert sauefjøsset for å forenkle stedet. Melkestallen ble flyttet på setra. GEA dobbeltboks, der en robotarm betjener to bokser, kan betjene opptil 110 kyr. Enkeltboks hadde blitt snautt og dobbeltboks ble 600 000 kr billigere enn to enkeltbokser av annet merke. En annen årsak til valg av GEA var at Jan Ivar ville beholde Westfalia-styringssystemet slik at de kunne ha samme system hjemme og på setra. Med servicemann en time unna har oppfølgingen fra RL Teknikk vært upåklagelig.

Mange investeringsplaner

Selv om fjøsset er oppdatert og bra, har Julie og Christopher mange planer de ønsker å realisere. Julie sier de har lyst til å prøve å la ku og kalv gå sammen en periode

Alle ungdyrbingene har liggebåser og skrapeareal mot forbrett. Planen er å få lagt inn gummimatter i liggebåsene. Nå er det bare i bingen til de yngste ungdyra at dette er på plass.

etter kalving. De er ikke sikre på hvordan det skal gjøres, men med redusert kvote frigjøres plass som kan gi muligheter. Kalvehelsen er bra bortsett fra litt diaré, som kureres med Diakur og bare en sjelden gang veterinærbehandling. Kalvene står i enkeltboks i 4–5 døgn før de kommer over i tallebinge med automatfôring.

Tanken er å benytte seg av tilskudd ved generasjonsskifte til å få gjort noen investeringer (se egen ramme). Planen er å lage lufteranda på ungdyrsida av fjøsset. Dette av hensyn til dyrevelferd. Dessuten kan de yngste dyra venne seg til strømgjerde før de skal på beite og det vil bli enklere å flytte om på dyra. Madrassene i de 87 kubåsene er utslitte og må skiftes ut, og i tillegg er planen å legge

gummimatter i liggebåsene i ungdyrbingene. Roterende kubørste til kalvene står også på ønskelista. Julie og Christopher forteller videre om planer om slangespredning av gjødsel og flere eksterne lager. En gjødselkum på 1 500 kubikkmeter 4 km fra gården er allerede under bygging. Det er søkt om støtte til solcelleanlegg på fjøstaket. Biogassinvestering har blitt lagt under lupen, men Christopher sier kalkylen ikke kom ut i pluss. Bruk av biokull er også noe de unge bøndene tenker på, og Julie og Christopher understreker at de har et ønske om å drive gården så klimavennlig som mulig.

Setra er en viktig del av fôrgrunnlaget

For mange melkebruk i Rennebu er utnytting av seterarealene helt nødvendig for produksjonen. Kombinasjon melkerobot hjemme og melkegrav eller rørmelking på setra oppleves ikke som noe problem. Nå er det seks bruk i bygda som har denne kombinasjonen

Setra til Orkla samdrift ligger 18 kilometer fra gården og har et areal på ca. 260 dekar. To tredje-

Tilskudd ved generasjonsskifte

Det kan gis tilskudd til personer under 35 år, som i forbindelse med overtakelse av landbrukseiendom trenger å gjennomføre mindre investeringer (inntil kr 1,5 millioner) for å opprettholde produksjonen innen tradisjonell landbruksdrift eller bygdenæring. Tilskuddet kan gis med inntil 50 prosent av godkjent kostnadsoverslag, for kvinner inntil 70 prosent.

Kilde: Innovasjon Norge

Kyrne på setra og midt i bildet ser vi kraftfôrautomaten. Bilde: Privat.

del av kyrne sendes til seters i midten av juni og kommer hjem i slutten av august. Kyrne med kalving i september går på sinkubeite på en annen, leid seter. På setra har de til og med fått tilpasset en selvbygd kraftfôrstasjon til bruk på beite. De tilleggsfører både med rundball og kraftfôr og ser fordelene med å få fordelt kraftfôret på flere mindre porsjoner. For å kunne høste graset på gunstig tid, og unngå at graset kommer for langt i utviklingen før kyrne slipper til, høstes en del gras som legges i rundball. Tilleggsfôringen er også effektiv forebygging av diaré. Etter slåtten får de gras av bedre kvalitet på slutten av sesongen. Beitene blir pusset med beitepusser for å få bedre kvalitet på gjenveksten.

Utfordringen med seterdrifta har vært melkeavdråttene. Jan Ivar forteller at avdråttene får en dropp da kyrne kommer på setra, og tror mye av forklaringen er at beitingen starter for sent. Midten av juni er ei travel tid, og da er det fort at

« han har brukt 10–15 doser kjønnsseparert sæd årlig de siste tre til fire årene. »

flyttinga av dyra skyves noen dager. I fjor sådde de rug og raigras og det frister til gjentakelse. I år var det for bløtt til å få sådd, men neste vår er planen å gjøre et nytt forsøk.

Bruker mye kjønnsseparert sæd

Jan Ivar forteller at han har brukt 10–15 doser kjønnsseparert sæd årlig de siste tre til fire årene. Mens ikke-omløpsprosent på ordinær sæd ligger på 80 i besetningen har resultatene med kjønnsseparert ligget på i underkant av 70.

– Jeg legger inn kjønnsseparert sæd på de dyra jeg har mest tro på, sier Jan Ivar. – I tillegg bruker jeg også en del limousinsæd. Om det blir kvigekalver kan de føres fram til fine kvigeslakt.

Han forteller at han er litt skuffet over at det er bare enkelte slengere av NRF-slaktene som kommer opp på R i motsetning til krysningsslaktene. Angus har blitt prøvd tidligere med litt dårlig resultatet, men Christopher kommenterer at med Angus-avtalen er det interessant å prøve igjen.

De har også lagt inn embryo i et par av limousinkrysningene, og er spente på å ta imot de første embryokalvene som kommer i vinter.

Alle egne oksekalver føres fram, og i tillegg kjøpes det inn hvis det er nødvendig for å fylle bingene.

– Vi syns oksene gir et godt økonomisk resultat, og med det føringssopplegget vi har er det er nesten ikke arbeid med dem, sier Julie.

Tre inseminasjonsperioder

Jan Ivar er eierinseminør og synes den fleksibiliteten dette gir er mye verdt. Resultatene har også ligget over gjennomsnittet. Han forteller at de bruker aktivitetsmåler både på kyr og kviger, både hjemme og på setra. De har tre kalvingsperioder på seks uker hver i løpet av året. En periode i september/oktober, en i januar/februar og en i april/mai.

– Fordelen er at vi kan ha fokus på brunst og inseminasjon i seks uker og så senke skuldrene litt etterpå. I «friperiodene» kan vi gjennomføre prosjekt eller ta ut litt fritid.

Julie er rask til å tilføye at det nok har blitt mye mer prosjekt enn fri i disse periodene!

En annen fordel er å spre kalvingene og sørge for å få en del som-

◀◀ fokus på brunst og inseminasjon i seks uker og så senke skuldrene litt etterpå ▶▶

mermjølk. Belastningen på kalveavdelingen blir mer jamn, og når kalvene kommer konsentrert i tre bolker er det lettere å gi dem full oppmerksomhet.

I avlen har jur vært prioritert fra dag en. Jan Ivar syntes framgangen var liten i starten, men nå er det fine jur. Fruktbarhet, melk og kjøtt er andre egenskaper som prioriteres.

– Jeg går gjennom hver enkelt ku med tanke på lyter som må rettes opp. I oksekatalogen setter jeg ring rundt negative egenskaper og stryker noen okser jeg ikke vil bruke, forteller Jan Ivar. Geno avlsplan blir kjørt foran hver inseminasjonsperiode.

Tilpasning til lavere kvote

Orkla samdrift mister ei leid kvote på 50 000 liter fra årsskiftet i tillegg til kvotereduksjonen på grunn av bortfall av jarlsberg-eksporten. Dermed går kvota ned fra 600 00 til ca. 528 000 liter. De har mulighet for å øke storfe-kjøttproduksjonen og allerede 7 drektige krysningkviger med innlagt limousinsæd. I tillegg kan de øke antallet vinterfôra sauer. I dag har de 75 vinterfôra sauer, men har plass til 115. Kutallet vil bli redusert noe, og de vil benytte anledningen til å kvitte seg med de kyrne de er minst fornøyd med. Redusert kraftfôrbruk og litt ned på avdråtten er også et aktuelt tiltak.

Smått til nytte

GODE GRUNNER FOR 5S

Lean-verktøyet 5S er en metode til å få mer systematikk og orden på sakene. Mette Thorhauge i Landbo Thy skriver i en artikkel i det danske fagbladet Bovi at det er 5 gode grunner for å gjennomføre 5S:

- Etter en slik opprydding vet alle hvor tingene er
- Overraskende god plass (opprydding fører til at en del kan kastes og det blir bedre plass i hyllene)
- Plasseringen av ting er gjennomtenkt (plasseres mer hensiktsmessig og der de brukes)
- Bedre arbeidsmiljø (triveligere å arbeide et sted der det er orden i motsetning til der ting ligger og flyter)
- Sender gode signaler til omverden å ha en gård der tingene er i orden

Bovi september 2019

ÅKERBØNNER HAR HØY FØRVERDI UANSETT BEHANDLING

Fôringsforsøk ved KvægforskningsCenter Foulum har tidligere vist at opptil 5 kg åkerbønner kan erstatte soya og raps uten negativ effekt på fôropptak og EKM og at dette er uavhengig av hvordan åkerbønnene behandles. Et praktisk fôringsforsøk i 11 besetninger prøvde ut 1,4 til 2,4 kg tørrstoff av åkerbønner som erstatning for andre proteinkilder. Resultatet viste ingen effekt på EKM i besetningene (besetninger med moderat ytelse). Resultatet var uavhengig av om åkerbønnene var tørket, syrebehandlet og ensilert eller toasted.

Kvæg 10/2019

Samdriftsfjøset på Bergtun. Førsentralen er i enden på det gamle fjøset og fullfôrvogna går på skinner til nygjøset.

SATSET PÅ DANSK FULLFÔRMIKSEVOGN

Den gamle skinnegående fullfôrvogna (Mullerup Mix-feeder) hadde gjort sitt etter 60 000 timers drift. Fôrbrettet er bare 190 centimeter bredt, og på grunn av to 90-graders svinger var det få vogner som kunne passe inn. Julie kontaktet facebookgruppa Nettverk for kvinnelige bønder og fikk tips om danske One2Feed. Det er en fullfôrvogn i rustfritt stål med to vertikalsnegler, og går på strømførende skinner. Med snegle som løfter fôret inn i vogna unngås det at fôret pakker seg. Vogna mikser både når den står i ro og når den er i gang og har svært stor kapasitet). Siden førsentralen er i et annet fjøs, er det ca. 100 meter med skinnegang.

Christopher kommenterer at det er en fullfôrvogn som kan tilpasses de fleste fjøs, og passer veldig bra for smale fôrbrett. Vogna er bygd opp av enkle komponenter som bør gi god driftssikkerhet og lang levetid. Utplasserte antenner holder styr på hvor vogna er til enhver tid, og den kan mikse 30 ulike fôrslag og føre ut opptil 30 blandinger. Utfôr-

ingen skjer via port på hver side, og hvor langt fôret «kastes» kan stilles inn. Orkla samdrift mikser rundballer (blanding av slåtter), poteter, grønnefôr, halm (sinkumiksen), kraftfôr (to ulike typer) og mineral-/vitaminblanding pluss vann. Det lages en kumiks, en sinkumiks og sju ulike ungdommikser. I tillegg til to typer kraftfôr som kan gis i miksen brukes annen type i kraftfôrautomat og en fjerde i melkeboten. Vogna kjører fire ganger i døgnet til melkekyrner, og tidspunktene er lagt til tider da de selv ikke er i fjøset. Eget transportbånd sørger for fôr til sauefjøset. Morgen og kveld fylles det opp med fôr i førsentralen og tidsforbruket til føring er 15–20 minutter morgen og kveld.

One2Feed gir stor fleksibilitet med utføring av ulike mikser fra 60/40 kraftfôr/grovfôr til kalvene til drektige kviger som får bare grovfôr iblandet litt halm og mineralnæring. Dessuten blir det nesten ikke svinn, kommenterer Julie.

One2feed har ikke importør i Norge enda, men Christopher skryter av

Fôrvogna i førsentralen der den fylles med fôrslagene som skal inngå i miksen. Silofôret kommer fra rullballeriver/MVM-blander som er plassert på låven.

servicen de får fra selskapet i Danmark. Fullfôrvogna starter på ca. 600 000 kr og anlegget hos Orkla samdrift kom på 750 000 kroner.